

Afsnit 24: Thor Heyerdahl

1, 2, 3. Sverige havde ballonskipperen Andrée der aldrig havde fløjet en luftballon før han kappede linen og satte kurs mod Nordpolen.

Han styrtede ned i isørkenen.

Norges største var nok Nansen med den bjørnestærke viljekraft.

Og Danmark havde Knud Rasmussen. Fortrylleren, som gik sine egne veje.

Men der var også Amundsen, Heyerdahl, Nordenskiöld og Mylius-Erichsen. De største her fra Norden. Du lytter til Den yderste grænse. Jeg hedder Bjørn Harvig, og jeg har været formand for Eventyrernes Klub. I denne tredje sæson vil jeg dykke ned i de allerstørste nordiske opdagelsesrejsende og deres ekspeditioner fra det 19. og 20. århundrede.

[Thor Heyerdahl fortæller]

Stemmen tilhører norske Thor Heyerdahl. Som ung slår han og hans kæreste sig ned på øen Fatu Hiva for at leve et år uden den moderne verdens goder og mangler. Senere blev han verdensberømt med Kon-Tiki, bogen, der er oversat til 70 sprog og har solgt i millioner af eksemplarer. Thor sejlede 101 dag på en tømmerflåde over Stillehavet fra den sydamerikanske kyst til de polynesiske øer. En distance der svarer til at sejle fra Island til Etiopien. Det er Thors egne ord for at forklare den ubegribelige færd. Han ønskede at bevise, at oprindelige folk fra Sydamerika havde befolket denne del af verden. Senere drog han ud igen på talrige ekspeditioner i traditionelle både, han selv byggede. Thor Heyerdahl var på mange måder forud for sin tid. En stærk miljøforkæmper og fredsaktivist.

Hvad var det Thor lærte på sine opfindsomme ekspeditioner? Hvad var det, han gennem sit helt ekstraordinære liv insisterede på, at vi andre kunne lære netop af disse ekspeditioner og de erkendelser, han havde fået.

Det vil jeg spørge dagens gæst om. Velkommen til dig, Peter Engberg.

Tak skal du have.

Du er eventyrer, fotograf og filminstruktør og har lavet film om blandt andet, om og med, blandt andet Gorbachov, Dalai Lama og ikke mindst Thor Heyerdahl. Fire styk endda. Thor, som du også var god ven med. Så jeg bliver selvfølgelig nødt til at spørge, Peter. Jeg sidder her og tænker: sikke et privilegie at have været ven med Thor Heyerdahl.

Tak skal du have. Ja, det er et privilegium, og samtidig så har jeg følt, at det var noget, der var nødt til at ske. Der er jo ligesom det, man på nydansk kalder flow.

Det er noget der kan ske på en naturlig måde, uden at du presser det igennem.

Hvordan mødte I hinanden?

Jeg var blevet inviteret til at instruere en film om nordamerikanske indianere og naturfolk fra 11 nationer, hvor vi skulle sejle op langs med den nordvestamerikanske kyst i hav-kanoer i 28 dage.

Og så skulle vi så sejle ind i Seattle og overrække en proklamation til George Bush Senior og Washingtons guvernør om naturfolkenes situation.

Og der tænkte jeg: Thor Heyerdahl. Han ved virkelig meget om netop det her.

Han skal med.

Han skal være med i det her, så jeg mødte ham faktisk på selve Kontiki-flåden, der nu står på Kon-Tiki museet i Oslo, og der optog vi så introduktionen, hvor han fortæller om naturfolkene. Jordens oprindelige folk som jo var her længe inden os. Og fra det øjeblik havde vi en kontakt.

Med ord, uden ord.

Som ligesom gik på tværs af grænser. Og det er jo helt tydeligt, hvis man ser på Thors liv, så det der har været den drivende kraft, det er jo at alt er forbundet.

Ja, det bliver et af temaerne. Det bliver nok temaet i dag, men vores snak, Peter. Alt er forbundet på mange forskellige planer.

For eksempel hvis man ser på jordkloden og havstrømmene.

Og Passatvindene.

Det var det der optog Thor. At for det første at alle verdenshavene er forbundne, men også at kulturerne kunne have været i kontakt med hinanden i oldtiden.

Det er det ene perspektiv, så er der selvfølgelig hele det perspektiv med, at dybest set inde i alle mennesker er der noget der er universelt. Altså at der er noget, der er fælles for os alle sammen, uanset om vi er hvide eller brune, eller hvad det nu er.

Som vi sikkert kommer ind på lidt senere, så var han jo langt forud for sin tid.

Og som jeg også har skrevet i De eventyrlige, som er Eventyrernes Klubs nyeste bog, så er for mig eventyret, det er en frekvens. Det er en frekvens, som du kan genkende, og den genkendte jeg i Thor.

Som man tuner ind på, og som du og Thor tunede ind på ved første møde.

Ja.

Og det vender vi tilbage til, fordi der ligger mange gode historier gemt. Peter, jeg kunne rigtig godt tænke mig at spørge: Hvad var det Thor Heyerdahl ville ude på øen Fatu Hiva?

Der var to, kan man sige aspekter. Det ene var at han var uddannet biolog for det første. Og havde jo også arbejdet som arkæolog.

Og han var også interesseret i ligesom hvordan ser en ø ud rent biologisk, uden at mennesker har været henne og gribe ind. Og det andet aspekt, det er så at i stedet for ligesom bare at drømme om det, allerede som dreng tegnede han som otte-ni-årig, så

tegnede han Sydhavsøer og besluttede sig faktisk allerede i den alder for, at han ville være opdagelsesrejsende. Og han var virkelig god til at tegne, og man kan se... Man aner ligesom Fatu Hiva i disse tegninger fra denne otte-årige dreng. Virkelig.

Det andet aspekt er, at han ville prøve det på sin egen krop.

Og så skete der det, at han havde mødt en kvinde, en pige, Liv på universitetet i Oslo. Og de blev forelskede i hinanden. Og så blev de gift. Og dagen efter de blev gift, de blev gift juleaften, dagen efter de blev gift, så spurgte han om hun ville med ham ud og finde et sted på jorden, hvor vi kunne bo. Helt på naturens præmisser uden andre hjælpemidler. Og det her var i 1937.

Altså det var virkelig, virkelig, virkelig helt uhørt, at nogen ligesom tænkte på det.

Anede hun, hvad hun gik ind til?

Eller gjorde de begge to? Eller i hvert fald, at han havde den idé.

Ja, altså Thor havde i hvert fald tillid til, at det måtte være muligt. Og jeg tror at Liv havde tillid til Thor. Så kombinationen der. Men allerede den næste dag, hun sagde ja, og så tog de jo afsted.

Og det tog seks uger at sejle til Marquesas, og derefter skulle de finde en skonnert til Fatu Hiva eller noget i nærheden.

Som er en lille ø, der ligger ude i det polynesiske øhav.

Ja, netop. Så det var en kæmpe rejse, og især på det tidspunkt var det uhørt.

Og så bliver de altså sat af. Og det er vigtigt at forstå, at Thor var ikke ude på at blive berømt. Eller ligesom at der skulle laves en eller anden Hollywood fortælling. Han ville virkelig prøve det her, fordi en ting er teori, og noget andet er praksis, og det var også en af de ting, der fascinerede mig.

Peter, ville han prøve det, eller ville han gøre det absolut? Var der en slutdato på denne her... Jeg vil jo ikke engang kalde det en rejse?

Nej.

Han var indstillet på at de ikke skulle komme tilbage.

Og det er jo en beslutning som altså er en kraftig beslutning.

Og så, altså jeg kan ikke fortælle alt om, hvad der foregik på øen, fordi alle, både denne her ekspedition og alle de andre ekspeditioner er helt fyldt med oplevelser.

Men hans ide var, at han, han og Liv selvfølgelig, det var jo deres fælles idé, deres fælles projekt, det skal vi jo huske. De vil bo på øen uden, hvad er det han selv siger, uden det moderne verdens goder og mangler. Hvad mente han med det? Hvad betød det rent praktisk?

Altså ingen tændstikker, ingen medicin.

Og så leve af det der er der på stedet. Og da er det jo jungle. Og med masser af insekter og dyr, som man ikke nødvendigvis kender på forhånd.

Så er det jo i princippet og i virkeligheden en livsfarlig situation. Potentielt livsfarlig.

Jo, der dukker tusind spørgsmål op nu er.

Men. Samtidig har Thor senere berettet om, hvordan naturen og livet er på vores side. Og det er ikke nogen lille ting. I stedet for at se det som en trussel, så se det som en samarbejdspartner, fordi Thor jo ved at leve der på Fatu Hiva, så samhørigheden i alting.

Det blev et mantra for ham senere, at naturen ikke skulle bekæmpes via en del af den. Det var en stærk erkendelse, han fik derude. Jeg tror lige, jeg mangler at spørge dig, Peter: De bor jo ikke alene på en øde ø. Men jeg kan ikke huske hvordan det er, kommer de til...?

Ja, de kommer i kontakt, jeg kan ikke huske detaljerne, men de kommer i kontakt med nogle af øens beboere på et eller andet tidspunkt, og undervejs så får de også...

De finder nogle statuer på øen, som i forbløffende grad minder om nogle statuer Thor har set i Sydamerika. Og der kan man sige: da blev der plantet et frø.

Et meget vigtigt frø. Det bliver ligesom kendetegnende.

Nu foregriber du noget af det, vi skal snakke om lige om lidt, og det er selvfølgelig Kontiki. Men Peter. Hvilke erkendelser får han derude? Den unge Thor Heyerdahl og Liv selvfølgelig også. Hvad er det for nogle erkendelser, de får om deres liv? Magter de at bo uden den moderne civilisations goder?

Altså der gik cirka et år, og det var også lang tid. Og der var jo altså det her med forskellige tropesygdom af forskellig art, som de måtte ligesom slås med uden medicin, så det var en ting. Og så også, det er jo i den grad et vildt projekt.

Jeg tror, at den overvejende årsag til at de måtte slutte det var denne kombination af nogle tropesygdommen og så en erkendelse af at Paradis, det ikke er en Sydhavsø.

Du har jo faktisk spurgt i en af dine flere film om og med Thor Heyerdahl, der har du spurgt ham om paradiset. Om det findes. Det er jo ikke lige efter, han kommer hjem fra Fatu Hiva. Det er formentlig noget, han har tænkt over også på andre og senere ekspeditioner. Og jeg synes, vi skal høre et lydclip fra netop en af dine film, hvor du har spurgt Thor Heyerdahl om paradiset er et fysisk sted.

Ja, det tror jeg, det er. Men jeg tror også, at som jeg siger i min egen bog, så kan man ikke købe billet til paradiset. Jeg tror ikke, der findes en geografisk plet på denne jord, som kan tilsvare det, vi forestiller os om paradiset. Jeg tror det er en oplevelsessag, en følelsessag, som vi må lede efter inde i os selv, ikke ude omkring på jordkloden. Det er jo lidt paradoksalt, at vi slider seks dage om ugen, mange gange er det fem, for at spare midlerne sammen til en ferie. Og så tager vi ud i skoven og op i fjeldet på jagt og fiskeri og for at ligge i sovepose i vildmarken frem for at ligge i en blød seng. Og så når ferien er ovre, så tager vi hjem for at slide videre på jagt efter paradiset.

Det er stærke ord, Peter. Og du nævnte det også her for lidt tid siden. Det her med, at han måske var forud for sin tid. Jeg kan ikke lade være med at tænke på, at nu sidder vi her i 2020-2021.

Coronaen har lukket det hele ned, og vi er jo sikkert mange flere end bare få, der tænker på: Hvad er det for et liv, vi lever nu? Burde vi leve det anderledes. Og det er det, han også snakker om. Først, siger han: Jamen, jeg tror ikke, paradiset er et fysisk sted. Paradiset skal findes inde i os selv og så snakker om paradokset med, at vi knokler fem-seks dage om ugen, for så når vi så har fri at drage ud til det måske oprindelige, til naturen for at føle os midt i det. Det er nogle af de erkendelser han får, da han og Liv er på øen Fatu Hiva. Men der er jo andre ting, der dukker op, og nu nævner du selv. Han begynder at blive interesseret, frø planter sig. Skulpturerne. Hvad var det du sagde? Stenfigurene. Fortæl om det.

Ja, altså blandt de ting, han fandt på øen, der var nogle stenskulpturer, som havde mange, mange lighedstegn med nogle stenskulpturer, som han havde set i Sydamerika.

Det var et spor eller et frø. Et andet frø, det var at alle komponenterne i naturen, og det var selvfølgelig en helt overvældende oplevelse, når man bor der alene med naturen, at der er en samhörighed i naturen. Og han laver et meget godt eksempel. Han siger:

Forestil dig et lille barn, der får et ur, og så skiller barnet uret ad og ser at nåå, der er et tandhjul, de kører rundt, og så dadadada. Og så bevæger viserne sig.

Men, siger Thor så.

Barnet spørger ikke: Hvem har lavet uret? Og sådan er det ofte med vores forhold til naturen. Og så siger han også en vigtig tilføjelse, at hvis man bare fjerner en del af uret, så kan det ikke komme til at gå. Og det er det, vi har gjort med naturen. Vi har simpelthen grebet så meget ind, at selve grundstrukturen er ved at kollapse. Og han var faktisk den første i verden, der pegede på det her, blandt andet forureningen af verdenshavene.

Og ja, han har formentlig selv set den kort tid efter igen. Både på vej ud på øen, men også på senere ekspeditioner.

Jo, olie-klumper og alt muligt.

Men altså, der var to vigtige frø der, der blev plantet.

Så kommer krigen, ja, krigen kommer jo kort tid efter han kommer hjem fra Fatu Hiva. Krigen starter. Jeg mener også han er med i krigen eller i hvert fald er flere af dem, der kommer med på Kon-Tiki, er gamle veteraner fra krigen.

Den slutter i 45 og kort tid efter, og der har han jo haft ideen, men der drager han ud på det, han jo så bliver verdensberømt for, og det som mange af os kender: Kon-Tiki ekspeditionen. Og den ligger foran os på bordet.

Kon-tiki med ufattelige billeder og så videre, Peter, men fortæl om ideen med Kon-Tiki. Hvad var det Thor ville bevise med den?

Ja, altså som vi lige har talt om, så bliver der plantet et frø om, at kulturerne i oldtiden kunne sagtens have været i forbindelse med hinanden både fra Asien og Afrika og Sydamerika og Polynesien ved hjælp af havstrømme og primitive fartøjer.

Så han har sat sig for at sige: okay, fordi den akademiske verden troede ikke rigtig på det. Så han siger: okay, men så vil jeg selv gøre det, så nu komprimerer jeg fortællingen, for det er meget detaljeret, som han jo har skrevet en hel bog om, så det her, det bliver stærkt komprimeret. Men han allierede sig med fem andre.

Og begyndte at researche. Hvor kan man få nogle Balsa-stammer? Balsa, det er et meget let træ, der flyder.

Og så fandt han nogle, jeg tror det var i Ecuador, som han så fældede. Og han valgte nogle Balsa-stammer som ikke var udtørret, men stadigvæk spændte. Fyldt med saft. Og hvorfor det? Fordi derved var de en slags imprægnerede mod at suge havvand ind, fordi hvis han havde valgt nogle allerede tørrede stammer, så ville der gå meget kort tid, og så ville det hele synke. Så de bandt de her stammer sammen med reb. Ligesom

indianerne har gjort det i årtusinder. Der blev ikke anvendt nogen søm eller navler eller noget som helst moderne der.

Til sidst så sejlede de jo altså de her stammer ned af en flod ud til havet. Og samlede det der, og der kom til sidst den store dag, da de skulle tage afsted, jeg tror det var i april i 47.

Stor ting og også for dem.

Det der med at forlade verden og tage ud på en balsa-flåde og så lige sejle 6-8.000 kilometer.

Uden nødvendigvis at vide noget som helst om, hvordan den ville opføre sig.

Er det fuldstændig vanvittigt? Er det genialt? Eller er det begge dele?

Altså, det er det, der er eventyret. At det er hinsides, det er det, der gør det eventyrligt. At det er hinsides adjektiver om det er muligt. Jeg tror, at de har sat sig for at gøre deres yderste, og Thor udvalgte jo også de her fem personer blandt andet ud fra, at de hver for sig havde en unik kompetence, som var nødvendig for færdens.

Og han havde jo sat røre i tingene.

Altså videnskabsmænd blev jo opstemte. Mange blev vrede på ham.

Thor Heyerdahl ville bevise, at de polynesiske øer ikke nødvendigvis var blevet befolket af folk fra Asien, men fra Sydamerika. Det var der blevet forsket i, og mange var stærkt uenig med ham. Vrede over det og flere tror jeg også sagde: Det vil jo slet ikke lykkes for dig at rejse den rejse. Han ville jo bevise, at der var nogen, der havde gjort det før ham.

Og så er det jo vigtigt at understrege, at helt nye undersøgelser blandt verdens førende videnskabsfolk understøtter Thor Heyerdahls teori om, at sydamerikanske indianere i oldtiden fandt frem til øgrupperne i Polynesien.

Gav det ham et ekstra kick?

Ja, han blev udfordret af en i New York, der sagde:

Hvis du tror, I kan sejle til Peru på en balsa-flåde, altså good luck, den synker i løbet af no time. Så det er klart, det har givet noget.

Men det var dybere end provokationen for ham. Selvfølgelig var der den akademiske verden. Men der var et dybere lag i Thor.

Og det kender de fleste, at de har eller vi har en intuition om noget.

Og den intuition, hvis man lærer at lytte til den, så er den altså stærkere end ti tusind ideer, som man har oppe i sit hoved.

Det var det Saint-Exupéry, ham der skrev Den lille prins sagde, at det væsentlige er usynligt for øjet, kun med hjertet kan man se. Og på mange måder har Thors liv også været sådan, at der altså har været en urkraft i ham. Som jo også illustrerer det der med at vi er en del af naturen. Så denne her sejlads, altså 101 dage, hvor de driver med havstrømmen. Med Humboldt-strømmen, som ligesom går op langs med Sydamerikas kyst og så ud mod vest.

Så er der Passat-vindene fordi de havde bygget et flot sejl.

Hvor på sejlet, Peter, der var malet...

Der var malet Kon-Tiki, nemlig solguden.

Ja, Kon-Tiki solguden var malet på. Så de skulle ligesom dels lære, hvordan den her opførte sig.

Men det viste sig jo altså, at til sidst i løbet af, jeg tror det var, 14 dage, så havde vi ligesom fået styr på. Okay, vi gør sådan og sådan, og så sker der sådan og sådan. Så havstrømmene de førte dem simpelthen afsted. Og der var altså mange tusinde kilometer til det nærmeste noget som helst. Det vil sige, de var helt alene.

Jeg mener det er 6000 kilometer der er til Polynesien.

Hvor i alverden, altså jo jo, maden er under dem, men utroligt mange praktiske ting. Hvor sov de? De er på en tømmerflåde? Prøv at forklar, hvordan den så ud den tømmerflåde.

Ja, jeg har jo set den i virkeligheden. Altså udover disse store Balsa-stammer. Der var nogle på den ene led, og så var der nogle mindre på den anden led, og de blev bundet sammen, så der var stabilitet for det første. Og også så var der skåret riller til rebene, sådan til at rebene ikke, når de blev våde, ville bare glide af eller noget i den stil, de sad fast, og det var indianernes egne teknik fra oldtiden. Oven på det havde de så lavet et bambus gulv af bambus planker. Og så byggede en, kan man sige, en slags hytte, meget lille. Til de her seks mand.

Det er helt utroligt.

Ikke meget større end her. Der er vel 4 gange 3-4 meter her, ikke?

Det var ikke stort. Og der skulle så ligesom de sove. Og så udenfor hytten, der havde de så nogle store trækasser med kogegrej. Og så havde de fået nogle forsyninger fra den amerikanske hær som nogle konserver, men det viste sig faktisk ikke at være nødvendigt overhovedet.

Der var ikke brug for alt det der survival kit.

Fordi ikke bare flyvefisk selv fløj op og lagde sig på dækket, men hajer og alverdens andre fisk.

Nu foregriber du næsten alle de ting, jeg havde planlagt, Peter. Men det er jo kun dejligt, fordi det er jo sådan at Thor Heyerdahl også lavede den meget berømte film om ekspeditionen, som bare hedder Kon-Tiki den er fra 1950, så vidt jeg husker. Og du kender lydklippet. Det er jeg stensikker på, men vi skal have det med alligevel, fordi det er netop disse tanker, der dukker op. Hvor i alverden får de maden fra? Kunne de klare sig? De fisker jo hajer. Og Thor Heyerdahl, og det er faktisk fortalt med humor, fordi der

jo også altid er den her, som vi sikkert kommer til at snakke om bagefter: Var de bange? Var det ikke farligt? Det er jo alle de ting, der dukker op i hovedet på os. Kunne de klare det? Med de fanger, jeg ved ikke, om det er små hajer, nu har jeg jo set filmen, men de er jo en-to meter lange, og de kommer op om bord og på et tidspunkt, som Thor Heyerdahl fortæller i klippet her lige om lidt, så har de ni hajer liggende oppe på dækket, og de har den udfordring, at de der hajer, de vil jo ikke slås ihjel. De slås med dem om bord, så de er nødt til at binde dem fast til Kon-Tiki.

Men på det her tidspunkt i det lydclip vi skal høre lige om lidt, der har de ni hajer liggende. De kan ikke huske, hvem de fangede først, og hvornår den ene er ved at dø, og hvorfor de er fanget. Og de er bange for at få bidt fødderne af. Så det bliver faktisk et lidt humoristiske indslag. Det får vi her.

After the shark was securely hooked, it was no trouble to pull him up on the low slippery logs. But once the shark was onboard, the real battle began. The brown shark is armoured, so tough that it was impossible to knife through it. To keep the shark from biting of our feet, we had to tie him down with robes. They would continue to fight for half an hour or more and since we could have as many as nine sharks on the deck at a time, we could get a little confused in memorizing which ones were quite dead and which ones were not.

Peter, du sidder og griner.

Ja. Jeg har set filmen, og jeg vil anbefale, at alle der hører det her og se filmen. Den vandt jo også en Oscar i 1960 som årets bedste dokumentarfilm. Og den er enestående. Thor fortalte mig, at et kvarter inden de skulle sejle af sted, så havde han lejet et håndoptrukket 16 millimeter kamera.

Og med det filmede han og en af de andre færdene undervejs.

Det var ikke bedre planlagt?

Og det er i sig selv... Filmen er ikke på nogen måde professionel i sin teknik, men det der gav den en Oscar, det var i sig selv færdene og det, der skete. Og så er der også nogle enestående billeder, hvor de nødt til at for at få et billede af Kontiki flåden udefra,

så havde de en lille gummibåd. Og der er mange historie i forbindelse med den gummibåd der. Som de så i begyndelsen bare sejlede ud med, men så opdagede de hurtigt, at hvis der var nogen bølger, der kom mellem gummibåden og Kon-Tiki-flåden, så sejlede Kon-Tiki flåden så hurtigt, at dem i gummibåden, de kunne ikke nå... Så det var ved at gå helt galt. Og så til sidst, de to, der var ombord i gummibåden. Det lykkedes dem at komme tilbage, og efter det besluttede de: Fra nu af skal der være et reb. Det er helt bindegalt. Og der er jo også store bølger altså. Det er ikke Øresund, vi taler om her.

Nej. Og uvejr og lyn og hvad der ikke kan være af udfordringer, og så den store udfordring, som de får på et tidspunkt, da de får besøg af en stor ven. Af en kæmpe haj.

Den hedder vist hvalhaj, det er vist den største overhovedet.

Ja, det er det. Og man ser det i filmen, først lidt på afstand. Og så ser de de der små pilotfisk som svømmer foran hajen, fordi den her haj har et dårligt syn, så på en eller anden måde hjælper de hinanden. Ofte er der sådan et symbiotisk forhold i naturen. Apropos samhørighed. Alt er forbundet.

Og da de så ser tandsættet, det er noget med 300 tænder eller sådan noget. Gabet er jo flere meter bredt. Det er ikke så hyggeligt, og så det der er tillægget til tænderne, det er en kæmpe hvalhaj.

Da de ser den på afstand komme nærmere og nærmere. Den sejler eller den svømmer direkte ind mod flåden.

Og på et vist tidspunkt, så tænker de: det her, det går ikke godt.

Hvad frygter de vil ske?

Den vil bare tippe dem over uden problemer. Og den måde den bliver tiltrukket på, det var, at de havde en stor fisk, som de havde smidt ud som madding til hajerne. Men i stedet for at det var en almindelig haj, så bliver det altså denne her hvalhaj. Og der er et tidspunkt, hvor de også diskuterer, når de selv tager ud og springer i vandet for at tage et bad, hvor farligt det er.

Så ser man i filmen en halv kæmpefisk, hvor bare halvdelen er bidt af i et bid. Hvad er det for et monster, der findes dernede?

Så til sidst smider en af dem, jeg tror det var Bengt Danielsson, han smider en harpun, en håndharpun ned i denne her hvalhaj og den dykker, og så kommer den op igen 300 meter væk. Men faren var umiddelbart overstået der.

Men ellers havde de ikke nogen, hvad skal vil sige, fights med dem.

Peter, mens vi er ved den, nu har du forklaret, hvad der skete med hajen. Jeg synes, vi skal høre Thors egen beretning, fordi de når faktisk at fange denne episode på film. Og den er med i Kon-Tiki-filmen.

Det skal vi lige høre.

From the mere sight of it, we realized that the whale shark could easily harm the raft, and we felt a little uneasy, to say the least, when the shark dived slowly under us. When the head appeared on one side of the raft, the tail was still visible on the other side.

Altså Thor Heyerdahl siger, at da den dykker ned under tømmerflåden, og de kan se hovedet, den forreste del på hajen på den ene side, så kan de stadig se halen på den anden side. Det er jo vildt. Det er jo uhyggeligt at sidde og tænke på.

Det er det.

Så kommer de jo stille og roligt over mod de polynesiske øer. De driver den rigtige retning. Alle er forbundet. Vandstrømmene og vinden fører dem den vej, de faktisk havde regnet med. Og så ser de, de fornemmer land.

Altså de ser en fugl. Det er det første.

Det er et tegn på, at der må være land i nærheden, og de bliver jo enormt glade. Og så går der et stykke tid. Og så ser de, og fordi de her atoller er meget lave, så det kan være svært at se før lige i sidste øjeblik. Og det er jo også et faremoment, fordi der er

nogle rev, koralrev, som er meget, meget skarpe. Og kan fuldstændigt flå både mennesker og både og alt muligt.

Nå, men de driver ind. Og de kan se så den her ø. Jeg tror, den hedder Raroia. Og nu er det jo ligesom jubel, altså landkending. Forestil dig efter 101 dage.

Men der er altså en række rev. Og så besluttede Thor okay, vi bliver nødt til at pakke sammen. De ting, de værdifulde ting, pak dem ind nu og gør klar til et sammenstød med et rev.

Det er næsten det farligste tidspunkt på ekspeditionen.

Det er det farligste tidspunkt. Helt klart.

Og så sker det. De rammer revet og nærmest alt falder sammen.

Masten og roret og... Men de er klar til det. De har ligesom forberedt sig på det.

Og så var det jo relativt lavt vand, så de kan med gummiflåden komme til et sted, hvor de kan gå, hvor der ikke er mere end en halv meter dybt.

Fordi de er ikke så langt fra kysten, så det vil sige, at de bringer tingene i land og det øjeblik de så endelig sætter fødderne i sandet. Forestil dig hvordan det er efter at have været 101 dage til havs, hvor alting bevæger sig så endelig at kunne sætte fødderne på noget, der ikke bevæger sig.

Peter, det er ikke fordi vi har aftalt det her. Men nu har du netop nævnt den farlige episode lige inden de kommer i land, og den har Thor selv beskrevet. Senere hen, for jeg tror ikke, det er med i Kon-Tiki filmen. Men noget der sker efterfølgende. Og den har jeg også en lydbid på. Prøv at lyt med engang.

All the way from South America, always with one direction. So when they hit the reef, the vertical surface higher than the top of the mast. So we were just like little ants and most of the men saved their life by crawling into the bamboo head, which collapsed on top of them, but some of us were hanging onto the robes and it is almost a miracle that

we got back on board again, because we hang on the robes. And that was a nightmare, really, I will never forget that moment.

Ja, det er stærke løjer. De kommer i land, og efterfølgende bliver de jo, Thor og også resten af besætningen, verdensstjerner. Ja, fortæl om den der hype.

De havde et radiotelegrafi-apparat med. Som det lykkedes at få bragt op på land. Det var blevet lidt vådt.

Men de lykkedes dem faktisk at få kontakt med en radiotelegrafist i...

Hvor var det?

Det var i USA. De gav ham den besked, at nu var de landet, og at de var i live.

Og så blev den norske ambassade kontaktet. Og i løbet af ret kort tid så kom der jo både og lykønskede dem. Og det var jo virkelig en fest for alle.

De har ikke set tegn på menneskelig civilisation i 101 dag. Ikke en båd. Ingenting.

Og så rammer de atollerne.

Altså der er nogle optagelser, som man altså bare skal se, fordi et billede siger mere end tusind ord.

Han beviste, at det kunne gøres.

Ja.

Hvad sagde kritikerne?

Ja, der var stadigvæk nogle, der ikke blev overbevist, fordi det er jo også en del af, kan man sige, den akademiske professionelle skepsis.

Der er altid nogen, som har nogle indvendinger uanset det her.

Så der blev plantet et nyt frø. Igen til de senere ekspeditioner. Både Galapagos og Maldiverne og Tigris og Ra og så videre.

Peter, en af dem, jeg rigtig godt kunne tænke mig at dykke ned i, det er Ra-ekspeditionen eller ekspeditionerne. Der er en Ra 1 og en Ra 2. I Ra 1, der går et eller andet galt, og jeg kan ikke huske, hvad det er, men Ra 2 jeg... Fortæl mig lige, hvad den handlede om.

Meget kort. Igen, hvis man skal sejle ude på verdenshavene, så er det altså ret vigtigt, hvad det er for et træ, som flåden er lavet af.

Og først byggede Thor en af papyrus, han byggede den faktisk foran Keopspyramiden i Egypten. Der kom jo hele tiden folk og gloede og så videre.

I oldtidens Egypten, der er masser af tegninger af de her papyrus, både med master og sejl.

Og det var sådan en de byggede. Men det viste sig så på Ra 1-ekspeditionen, at de efter cirka jeg tror det var 40 dage eller sådan noget, så havde den sunket så meget ned, at der kun var jeg tror 20-30 centimeter over havoverfladen. Og så vurderede Thor, at det her, det går ikke. Vi bliver nødt til at droppe denne her konstruktion. Så de afbrød den.

Og så tog tilbage.

Hvad var ideen? Hvad var kongstanken?

Ideen var at vise at fra oldtidens Afrika kunne man have kommet i kontakt med for eksempel Caribien eller Sydamerika.

Så der var igen en ide, ligesom på Kon-Tiki, at der faktisk er nogle folk, som i modsætning til den videnskab der var på det tidspunkt, har befolket en anden del af verden?

Og der var mange, mange ting, som Thor havde set. For eksempel trinpyramider i Mexico og Sakkara trin-pyramiden i Egypten, og han har også fundet trinpyramider på Tenerife og mange, mange andre steder og bestemte både konstruktioner, som er identiske. Jeg var selv med Thor i Peru siddet på nogle sivbåde, som er fuldstændig identiske med dem, man har i Egypten og andre steder, så han ville vise, at for eksempel fra Afrika og til Sydamerika, der kunne man have sejlet i oldtiden. Og da han så kort tid efter fik bygget Ra 2 af noget bedre træ. Lidt kortere, men meget stærkere. Så efter 52 dages sejlads over Atlanterhavet fra Marokko, så nåede de Caribien, jeg tror det var Bermuda.

Barbados.

Ja, Barbados var det.

I modsætning til Kon-tiki, hvor, var Kontiki ren norks, eller var der en amerikaner med? Det kan faktisk ikke huske.

Jeg mener der var en amerikaner om bord.

Nej, Kon-tiki, der var fem svenskere eller fem nordmænd og en svensk.

Det var sådan, det var. Men Ra er jo et meget blandet...

Ja, det var fra alle mulige lande. Der var Rusland og Amerika, Mexico, Norge, Chad.

Ja, to afrikanere om bord.

Og det var med vilje for at vise, at mennesker fra vidt forskellige lande med vidt forskellige baggrunde kunne arbejde effektivt sammen under yderst vanskelige forhold på en lillebitte flåde midt ude på havet.

Fortæl om noget af det her. Peter, han var jo... Han brugte jo en stor del af sit liv, i hvert fald anden del af sit liv på netop det her. At vi skal bruge dels vores energi og vores videnskab og vores intellekt til at passe på naturen, men også at vi ikke skal bekriige hinanden. Altså fredsaktivist-delen. Fortæl om det.

Jo, altså som jeg lige sagde, så var det her en illustration på, at folk kan samarbejde på tværs af kulturer og nationaliteter. Og at netop på grund af dette tema om at alt er forbundet og samhørigheden med naturen så bliver vi nødt til at forstå, at vi kan ikke fortsætte med at forskelsbehandle andre mennesker på grund af hudfarve for eksempel, og på den måde var det også et levende eksempel på peaceful co-existence, altså at kunne leve i fred sammen.

Og at især arbejde under vanskelige forhold og for lige at drage en parallel til corona-situationen: Jeg tror, at det der foregår nu her på Jorden. Det er en invitation til at se: Vi bliver nødt til at samarbejde. Og hvorfor? Fordi alt er forbundet. Noget der sker i Kina, påvirker folk her i Danmark og i Amerika og i Sydamerika og Afrika.

Og når den der tøre begynder at falde og vi nu virkelig begynder at forstå, at alt er forbundet, så tror jeg også, at vi begynder at skabe et nyt samfund.

Fordi for de nye generationer, der skal arve jorden, der er det jo altså vigtigt ikke bare at gentage, det vi har gjort.

Jeg spurgte Thor om han havde et godt råd til de generationer, der vokser op i dag. Og han siger, at hvis jeg skulle give et godt råd til de generationer, der vokser op i dag, så ville det være: Følg ikke blindt i vores fodspor. Ikke alt det vi har gjort, at fjerne os længere fra naturen, er fremskridt. Vi må finde ud af hvad er det bedste i civilisationen, som vi må beholde, fordi vi kan ikke vende helt tilbage.

Han så jo med egne øjne at civilisationer før vores var gået under. Det var meningen med Kon-Tiki. Han havde set statuerne på Påskeøen. Undret sig over, hvorfor i alverden der har været en stærk kultur og civilisation der af en eller anden årsag var gået nedenom og hjem.

Jeg tror også han sagde, at det kommer til at ske med vores. Hvis vi ikke tænker over den måde, vi lever på. Der er faktisk et lydclip med Thor, hvor han snakker om netop det her med, at vi må ikke lade os styre af vores grådighed.

I do believe that we are going through many hard years until man opens his eyes and has more respect for nature. And the law of nature and the need and will not only be driven by greed, but by intelligence and by realizing that we could risk and I think we do risk to have a collapse of the civilization we have. If we don't have it, it will be the first civilization ever to survive.

Peter, Thor siger, at hvis vi ikke tænker igennem den måde, vi lever vores samfund på, så vil vores civilisation gå under, for det har alle andre også gjort. Vi vil blive den eneste situation nogensinde, der ikke går under.

Og det har han flere gange talt med mig om. Jeg kan huske i Machu Picchu i Peru og Túcume, som jo er 26 bjergtoppe som Thor tænkte: men man har ikke 26 bjerge der ser så ens ud. Men så gravede han ét af dem ud, og det viste sig at være trinpyramider. Verdens største arkæologiske udgravning.

Det er rigtigt. Civilisationer er noget, som kommer og går.

Græsk, romersk, egyptisk og så videre. Også den vestlige civilisation. Og det kan vi ligeså godt indse, ligesom det nytter ikke noget at protestere, hvis man er et blad på et træ, og det bliver efterår, og så falder bladene af. Så kan man ikke klage til bestyrelsen. Så det at forstå at civilisationer er noget der kommer og går, det kan tages på en negativ måde og på en positiv måde. Den positive måde er, at ja, så tager vi ansvar for at skabe noget, der var bedre end sidst. Og det er den invitation jeg ser Thor har strakt ud til verden. Det er at lære af fortiden. Det er også derfor han siger, at se på historien er vigtig, så kan vi se: Okay, hvad kan vi lære af det der er sket sådan så vi ikke gentager det?

Det er meget smukt.

Jeg synes at vi skal lade Thor få det sidste ord. Peter, for jeg har faktisk fundet et citat, som flugter utrolig fint med det du siger. Det er fra Thor Heyerdahls selvbiografi i Adams fodspor, hvor han til sidst i bogen har en samtale med sig selv. Han går og stiller sig selv spørgsmål og de to sidste spørgsmål, de lyder sådan her: Tror du på fremtiden? Så svarer han så til sig selv: Den skaber vi selv nu, mens der endnu er tid.

Videnskaben er kommet så vidt, at den er i stand til at pille naturen og dens atomer fra hinanden. Det ville være fornuftigt, hvis vi lærte at sætte det hele rigtigt sammen igen, inden naturen selv tager drastiske skridt til at redde sig selv og os. Hvis jeg skulle ønske noget for fremtiden, så var det, at der blev sat punktum for stridighederne mellem alle trossamfund og alle, som tror på en skabende kraft bag naturen, at de vil anvende deres intelligens, samvittighed og intuition. Den hellige ånd og alt, hvad der står i vores magt til at få råd og hjælp til at tage vare på naturen, inden vi helt forstyrrer den store hviledag.

Og så det sidste spørgsmål han stiller sig selv, og som jeg også tror kendetegner ham. Det var, at han stiller sig selv spørgsmålet: Tror du på mig? Og hans svarer: Den der ikke tror på sig selv, kommer ingen vegne.

Ja, der kan man sige, der er Thor Heyerdahls liv jo et bevis på det. Altså det at kunne følge sin indre stemme og have tillid til, at der er noget i os, som er naturen, og at have tillid til den del af os, som er naturen, fordi der er ubegrænsede ressourcer. Og jeg har set det i mit eget liv. Og derfor er det en invitation til alle mennesker om at tage nogle dybe indåndinger og så forstå at vi er knyttet sammen. Det er et skæbnefællesskab her på planeten. Det er jo et slags rumskib det her. Jeg har interviewet flere astronauter, der fortæller, hvordan det ændrer deres liv fuldstændigt og se den her blå planet ude i rummet, hvor alt er forbundet.

Med de ord. Tusind tak Peter Engberg.

Den yderste grænse er produceret af Kontoret Juhl og Brunse for Nationalmuseet og Radio Loud.

Særlig tak til NRK, Det norske nationalbibliotek, SVT, SR, SF Studios, Grenna Museum, Det Danske Filminstitut og DR. Find serien på vorestid.dk eller der, hvor du normalt finder dine podcast.